

Høst 2020

Julian av Norwich	2
Alt skal bli godt	
Vår sanne mor – Jesus	
Fratelli Tutti	4
Aasmund R. Vik OFS	
Kristendom i sykdomstider	5
Tomáš Halík	
En massiv antimoderne arv	8
Ola Tjørhom	
Fra Mariahuset til Jean Vanier	8
Gudveig Havstad	
En moderne Job	11
Grete Refsum	
Verdighetskonferansen 2020	16
Grete Refsum	
Anbjørg Pauline Oldervik	18
Skal mennesket leve –	19

Den hellige Frans av Assisi

Statue i St. Francis of Assisi Garden
ved Old North Church i Boston.

Julian av Norwich

Alt skal bli godt

På grunn av Herrens ømme kjærlighet til alle dem som skal bli frelst, er han rask til å trøste dem og si: «Grunnen til all denne smerte er synd. Men alt skal bli godt, alt skal bli godt, alt av alle slag skal bli godt.» Disse ordene ble sagt så vennlig og uten snev av bebreidelse mot meg eller noen annen som skal bli frelst. Hvor urettferdig ville det ikke så være av meg å bebreide Gud at han tillater min synd så lenge han ikke bebreider meg for å falle i den.

I disse ordene så jeg Guds dype og høye mysterium som han vil vise oss i himmelen. Da skal vi forstå hvorfor han tillot synd. Og når vi vet dette, skal vi ha uendelig glede i Gud.

Helgenene i himmelen vender viljen bort fra alt annet enn det Gud vil at de skal kjenne til ... Og det skulle også være vår vilje.

Vår sanne mor – Jesus

En mors omsorg er den mest intime, den nærmeste og sikreste, for den er mest trofast. Denne omsorg ville aldri, skulle aldri eller kunne aldri blitt utført til fulle uten ved ham alene.

Som vi vet, fødte vår egen mor oss bare til smerte og død. Men vår sanne mor Jesus, som er bare kjærlighet, føder oss til glede og evig liv. Velsignet være han!

En mor nærer sitt barn med sin melk, men vår elskede mor Jesus nærer oss med seg selv. I kjærlig storsinn gir han oss alterets sakramente – livets mest dyrebare føde.

Jeg våger å si med absolutt sikkerhet, – og dette skulle vi tro, – at det aldri fantes en mann så ren som han, inntil hans klarhet ble formørket av bekymring og sorg, lidelse og død.

Julian av Norwich (f.1343, d. mellom 1416 og 1423), også kalt Lady Julian, engelsk eneboer og mystiker. Tekstene er hentet fra boken *Innhyllet i kjærlighet*, et utvalg av Julian of Norwich: *Revelations of Divine Love* i Jan Erik Rekdals oversettelse, som utkom på St. Olav Forlag i 1986. Tekstene er gjengitt med oversetterens og forlagets velvillige tillatelse.

Illustrasjon: Statue av Julian av Norwich, Norwich Cathedral, av David Holgate FSDC

«Kristendom i sykdomstider»

Kjære OVEK-venner!

Vi har noen lange og vanskelige måneder bak oss, og det vil kanskje virke nedslående at denne spalten skrives under nesten samme overskrift som sist. Dengang handlet det om «Kjærlighet i koronaens tid»; nå står vi midt i den «andre bølgen», og slitasjen er merkbar. Det er lett å føle at vi er rykket tilbake til start. Og faktisk skal vi tilbake til den første nedstengningens tid i mars og konfronteres med noen dype refleksjoner over kirkens fremtid som den tsjekkiske presten og religionsfilosofen Tomás Halík deler i en banebrytende artikkel. Halík tar utgangspunkt i den ekstraordinære situasjonen vi brått sto overfor i fastetiden i vår, og hans betraktninger er minst like relevante nå da vi er inne i adventstiden og ser frem mot nok en truet høytid. Nå er det julefeiringen som står i fare – men ifølge Halík er det mye mer som står på spill. Han sier at kirken må tolke de stengte kirkene som «tegn og varsel» på at den må søke Kristus på nytt, og ikke gli tilbake i gamle former når krisen er over. Denne artikkelen sirkulerer nå i den katolske verden, til fornyet ettertanke for oss alle om vi fortsatt møter stengte kirker når julen kimes inn.

Heldigvis finnes det lyspunkter. Et av dem er utsendelsen av pave Frans' nye encyklika *Fratelli Tutti*, som ble lagt frem i Assisi 3. oktober. Som seg hør og bør blir den omtalt av legfransiskaneren Aasmund Vik, som gjendriver kritikken som er blitt rettet mot tittelen fordi den henvender seg til «alle brødre», og mot pavens ord om «brorskap», som er hentet fra Frans av Assisi. Dette kjønnsperspektivet har, nok en gang, skygget for pavens viktige budskap, som betegnes som et landemerke i kirkens sosiallære.

Men lys og mørke skifter stadig, som Gudveig Havstad så klart får frem i en lang og personlig artikkel om Jean Vanier under tittelen «Hvordan tåle at mennesker som har utrettet så mye godt, også har feilet?». Artikkelen faller i to deler, hvorav den første gjengis her. Drivkraften bak var en reaksjon på den unisone fordømmelsen av Vanier da nyheten om hans overgrep kom. Hans fall fra en tilnærmet helgenstatus

fikk voldsom publisitet, mens vi valgte å gjengi feministteologen Gyrid Gunnes' «utenfra»-kommentar her i Nyhetsbrevet. Den kunne ikke stå uimotsagt, mente Gudveig, som gjennom sin tilknytning til Mariahuset både hadde funnet veien til kirken og et bekjentskap, som med tiden ble til vennskap, med Vanier. Dette er tema for artikkelens første del, «Fra Mariahuset til Jean Vanier», mens Vaniers bakgrunn og mørkere sider, inklusive hans forhold til den meget omtalte Père Thomas, blir belyst i neste Nyhetsbrev.

En beretning om lys og mørke kunne også vært tittelen på Grete Refsums omtale av Eskil Skjeldals bok *Eg slepper deg utan at du velsignar meg*. Men «En moderne Job» sier sitt om temaet: «Den beskriver et indre selvoppgjør der Skjeldal kjemper med forståelsen av kristen teologi og egen tro.» Konvertitten Skjeldals oppgjør med Gud ender i avvikling av tro og utgang av Kirken. «Eg er letta over at eg vart kvitt trua på Gud,» sier han. Ikke spesielt oppbyggelig, kanskje, men anmelderen finner så «mye teologisk stoff å gruble over og lære av» at hun har gått dypt inn i det og tolket sine funn på en måte som kan gjøre bokens utfordringer relevante for flere. Det samme kan sies om hennes referat fra Verdighetskonferansen til Foreningen Retten til en verdig død tidligere i høst.

Skjeldal er for øvrig i godt selskap med en annen ekskonvertitt, professor Ola Tjørhom. Riktignok har Tjørhom ikke mistet troen på Gud, bare på Den katolske kirke som han følger med argusøyne, til god nytte for oss andre. Hans nye artikkel «Pave Frans – bedring, men ingen løsning for en kirke i krise» (Teologisk tidsskrift nr. 3 2020) er nyttig lesning, og avsnittet om kirkens anti-modernisme som vi har gjengitt, synes å være et godt apropos til Halíks rop om behovet for en radikal holdningsendring i kirken.

Men når alt kommer til alt, er det kanskje et mer elementært behov som fyller mange av oss i disse dager; det er behovet for trøst. Da vender vi oss nok en gang til dikterne eller de beåndede seerne som innleder og avslutter dette Nyhetsbrevet, Julian av Norwich og Anbjørg Pauline Oldervik. Med sine budskap fra det hinsidige vil de vekke, styrke og lege sjelen, der de taler til oss med århundrers mellomrom.

Da gjenstår det bare å ønske dere alle en god adventstid – tross alt – og en velsignet jul!

Ingebjørg Nesheim

Fratelli Tutti

Aasmund R. Vik OFS

Det var knyttet stor spenning til pave Frans' tredje encyklika da den ble annonsert tidlig i høst. Da det ble kjent at tittelen skulle være *Fratelli Tutti*, ante jeg at den ville bli preget av Frans av Assisi. Det ble bekreftet da det ble kjent at den skulle signeres i Assisi den 3. oktober, dagen før Frans' helgendag. Pave Frans feiret messe i krypten ved den hellige Frans' grav, og signerte dokumentet straks etterpå – på det sted hvor undertegnede selv for bortimot 50 år siden en tidlig morgen kl. 06.00 gjorde tjeneste som ministrant.

Like etter at dokumentet ble offentliggjort, kom det mange positive reaksjoner. Det ble sagt at pave Frans hadde vunnet respekt langt ut over den katolske verden. Den kjente frigjøringssteologen Leonardo Boff fra Brasil mener at *Fratelli Tutti* kommer til å bli stående som et landemerke i Kirkens sosiallære. Paven har gitt sin del og lagt grunnen. Så er det opp til katolikker og alle mennesker av god vilje å følge opp og virkelig gjøre drømmen om en sivilisasjon av solidaritet og bevaring og omsorg for hele livet.

Det kom tidlig en innvending mot tittelen – hva med «sorelle», kvinnene? *Fratelli Tutti* er den hellige Frans' egne ord til sine brødre, og han hadde ikke så mange kvinner i sin nærmeste omgangskrets det var naturlig å henvende seg til med formaninger. I fransiskansk sammenheng brukes begrepet fraternitet i en betydning som inkluderer alle.

Med fransiskanske øyne ser jeg at *Fratelli Tutti* har tre hovedtemaer:

- Fraternitet – søskenskap mellom mennesker
- Å krysse grenser og bygge broer
- Å skape fred og forsoning

Det er tydelig at den hellige Frans har vært det store forbildet for pavens skrift, og jeg er ikke i tvil om at den fattige fra Assisi ville gledet seg over å se at hans tanker og hengivenhet til Gud fortsatt gir inspirasjon til dagens søkende mennesker.

Fratelli Tutti representerer et helt nytt språk også når det gjelder katolsk/muslimsk samtale –

også det inspirert av den hellige fra Assisi. Jeg synes det er vanskelig å forestille seg denne lille mannen i sin fattiglige kutte andre steder enn i Midt-Italia. Men faktum er at han møtte den muslimske sultan al-Kamil av Egypt til fredelige samtaler, midt under det 5. korstog i 1219. Dette møtet var så grensesprengende og symboltungt at det er blitt stående som en inspirasjonskilde for religionsdialog og fredelig sameksistens til denne dag – og har satt sitt preg på fransiskansk spiritualitet. Jeg kan i denne sammenheng nevne at vår kjære pater Ronald Hölscher ble tildelt Brobyggerprisen i 1999 for sitt mangeårige engasjement for innvandrerbarn på Enerhaugen.

I *Fratelli Tutti* gir pave Frans oss sin visjon av en verden som har lagt urettferdighet, fiendskap, nasjonalisme og løpsk kapitalisme bak seg. Her henvender paven seg til alle mennesker av god vilje, langt utover katolikkens rekke. Jeg merker meg også den klare fordømmelse av krig og dødsstraff – to faktorer som er svikt i både politikk og menneskehet.

Encyklikaen er oversiktlig delt inn i 287 avsnitt fordelt på 8 kapitler. Det siste omtaler hva religionene kan gjøre i tjenesten for brorskap i verden. Basert på forståelsen av hvert menneske som en skapning med kall til å bli Guds barn, gir de forskjellige religionene et verdifullt bidrag til utviklingen av brorskap og forsvaret av rettferdighet i verden.

Vi ser fram til en norsk oversettelse av *Fratelli Tutti*, som det er grunn til å tro blir like god som *Laudato Si'*.

Aasmund Vik er styremedlem i og representant for OVEK i Norske Kirkeakademier. Legfransiskaner.

Frans som dyrenes venn: Avtalen med ulven fra Gubbio. Anonymt tresnitt, 1911.

Kristendom i sykdomstider

Tomáš Halík

Vår verden er syk. Med det mener jeg ikke bare koronaviruspandemien, men også tilstanden i vår sivilisasjon. Som globalt fenomen tydeliggjør koronapandemien dette. Den er, bibelsk sagt, et tidens tegn.

I begynnelsen av denne uvanlige fastetiden tenkte nok mange av oss at epidemien bare ville forårsake en kortvarig blackout, en forstyrrelse i samfunnets vanlige forløp som vi alle ville klare oss gjennom på en eller annen måte, for så å kunne vende tilbake til vår gamle livsstil. Men slik blir det ikke. Og det ville være ille om vi bestrøbet oss på det. Etter denne globale erfaringen vil verden ikke bli den samme som før – og åpenbart skal den heller ikke være den samme lenger.

I en katastrofetid er det naturlig at vi først er opptatt av de materielle tingene som er nødvendige for å overleve. Men så gjelder dette: «Mennesket lever ikke av brød alene.» Det er nå på tide å vende blikket mot de dypere sammenhengene i denne rystelsen av våre oppfatninger av verden. Globaliseringens uunngåelige prosess har tydeligvis nådd sitt høydepunkt: Nå viser den globaliserte verdens globale sårbarhet seg.

Kirken som feltlasarett

Hvilken utfordring innebærer denne situasjonen for kristendommen, for kirken – også en av de første «globale aktører» – og for teologien?

Kirken skulle, som pave Frans vil ha det til: «være som et feltlasarett». Med denne metaforen mener han at kirken ikke skulle avsondre seg fra verden i en bekvem «splendid isolation», men overskride sine grenser og hjelpe dem som blir såret, fysisk, psykisk, sosialt og åndelig. Derved kan den også gjøre bot for at også dens representanter inntil nylig har tillatt krenkelser av mennesker, endog de mest forsvarsløse. La oss likevel forsøke å følge denne metaforen videre i tankene – og konfrontere den enda dypere med livet.

Om kirken skal være et «lasarett», må den iallfall tilby helsebringende, sosiale og karitative

tjenester, slik den har gjort helt fra begynnelsen. Imidlertid skal kirken som et godt sykehus også fylle andre oppgaver: diagnose (erkjenne «tidens tegn»), forebygging (immunisere samfunn hvor ondartede virus som angst, hat, populisme og nasjonalisme brer seg) og rekonvalesens (løse opp fortidens traumer gjennom tilgivelse).

Tomme kirker som tegn og varsko

Før påske i fjor brant Paris-katedralen Notre Dame ned. I fastetiden i år finner ingen gudstjeneste sted i hundretusener av kirker på mange kontinenter, og heller ikke i synagoger og moskeer. Som prest og teolog tenker jeg grundig over de tomme og stengte kirkene. Jeg ser dem som et tegn fra Gud og som et varsko.

Å forstå Guds språk i vår verdens hendelser krever åndelig dømmekraft, og en slik dømmekraft forutsetter en kontemplativ avstand til våre opprørte følelser og fordommer, til projeksjonene av våre engstelser og ønsker. I katastrofens øyeblikk våkner «en sint og hevn-gjerrig Guds sovende agenter»; de sprer angst og forsøker å utnytte situasjonen til å skaffe seg religiøs kapital. Deres visjon av Gud har i århundrer vært vann på mølla for ateismen.

I katastrofetider søker jeg ikke en Gud som lik en rasende regissør har satt seg bak vår verdens scene. Men jeg ser ham som en ekte kraftkilde som virker i dem som i slike situasjoner utviser en solidarisk og oppofrende kjærlighet – ja, også i dem som ikke har noen «religiøs motivasjon» for det. Gud er en ydmyk og diskret kjærlighet.

Jeg blir likevel ikke kvitt spørsmålet om ikke denne tiden med tomme og stengte kirker må være et advarende syn for kirken, sett gjennom stjernebikkerten mot en nokså nær fremtid: Slik kan det se ut i mesteparten av vår verden om et par år. Er vi da ikke tilstrekkelig advart av utviklingen i mange land der kirkene, klostrene og presteseminarene gradvis tømmes og stenges? Hvorfor la vi så lenge ansvaret for dette på ytre innflytelse («sekularismens tsunami») uten å ville ta inn over oss at nok et kapittel i kristendommens historie går mot slutten, og at det derfor er nødvendig å forberede seg på det neste?

Kanskje peker denne tiden med de tomme kirkene symbolsk på kirkens skjulte lære, og på en mulig fremtid som kan inntreffe om ikke kirkene gjør et alvorlig forsøk på å presentere en helt annen form for kristendom. Vi har lagt altfor mye vekt på at «verden» (de andre) måtte vende om, i stedet for å tenke på vår

egen «omvendelse» – ikke bare som en «forbedring», men som en dreining fra det statiske «være Kristus» til det dynamiske «bli Kristus».

Ettersom kirken i middelalderen idømte interdikt-straffer til overmål, slik at det inntrådte en «generalstreik» i samtlige kirkelige organer, med den følge at ingen gudstjeneste fant sted og intet sakrament ble delt ut i mange distrikter, begynte menneskene å søke en personlig forbindelse med Gud, den «nakne tro» – legbrorskap og mystikken fikk et stort oppsving. Dette oppsvinget av mystikken har ganske sikkert bidratt til å legge grunnlaget for reformasjonen, både den lutherske og den calvinske, og også den katolske reformasjonen som var forbundet med jesuittene og den spanske mystikken. Kanskje kunne dagens gjenoppdagelse av kontemplasjonen supplere de «synodale veiene» mot et nytt reformkonsil.

Oppfordring til reform

Kanskje skal vi motta det nåværende fravær av gudstjenester og kirkelige funksjoner som et kairos, som en tid som gir anledning til å stoppe opp, og til grundig ettertanke foran Gud og med Gud. Jeg er overbevist om at tiden er kommet da man må tenke over hvordan man vil gå videre på reformens vei, som pave Frans snakker om nødvendigheten av: Hverken forsøk på å vende tilbake til en verden som ikke lenger finnes, eller tiltro til at det holder med ytre strukturreformer, vil føre frem; det vil bare en omvendelse til evangeliets kjerne, en «vei mot dypet» gjøre.

Jeg ser ingen lykkelig løsning i at vi under smittevernforbudet mot offentlige gudstjenester uten videre skal klare oss med kunstige erstatningsmidler som fjernsynsoverføringer av den hellige messe. Å venne seg til en «virtuell fromhet», til et «fjernmåltid» og til å knele foran billedskjermen er i sannhet en selsom ting. Kanskje bør vi heller erfare sannheten i Jesu ord: «For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem.»

Har vi da virkelig tenkt at vi kunne oppveie prestemangelen i Europa med importen av «reserveredeler» fra de tilsynelatende uforklarlige lagrene i Polen, Asia og Afrika, for å kunne holde kirkens maskineri i gang? Selvsagt skal vi ta impulsene fra Amazonas-synoden på alvor, men samtidig sørge for et større rom for legfolkets tjeneste i kirken; la oss ikke glemme at kirken i mange områder har overlevd hele århundrer uten prester.

Kanskje er denne «unntakstilstanden» bare et råd om en ny form for kirke som det fan-

tes presedens for allerede i historien. Jeg er overbevist om at *våre kristelige kommuniteter, sogn, kollegier, kirkelige bevegelser og ordenskommuniteter vil nærme seg det idealet som de europeiske universitetene er tuftet på: å være et fellesskap av elever og lærere, en skole i visdom, hvor sannheten søkes gjennom fri diskusjon og gjennom dyp kontemplasjon.* Fra den slags øyer av spiritualitet og dialog kan en legende kraft for vår syke verden oppstå.

Kardinal Bergoglio siterte en dag, før han ble valgt til pave, et utsagn fra Åpenbaringen: Kristus står for døren og banker. Han tilføyde: I dag banker Kristus på fra innsiden av kirken og vil gå ut. Kanskje har han gjort det allerede.

Hvor er vår tids Galilea?

I mange år har jeg tenkt over den kjente teksten til Friedrich Nietzsche om det «gale mennesket» (en narr som ikke hadde lov til å si noe annet enn sannheten) som forkynte «Guds død». Kapitlet ender med at dette «gale mennesket» gikk i kirkene for å istemme «Requiem aeternam Deo» der, og spurte: «Hva er da disse kirkene nå, om de ikke er Guds graver og gravmæler?» Jeg medgir at i lang tid har forskjellige kirkeformer minnet meg om kjølige og praktfulle gravmæler for en død Gud.

I år blir sannsynligvis mange av kirkene våre stående tomme i påsken. På et eller annet annet sted vil vi lese evangeliet om den tomme graven. Hvis kirkens tomhet skal minne oss om en tom grav, må vi ikke overhøre stemmen fra oven: «Han har stått opp, han er ikke her. [...] Han går i forveien for dere til Galilea.»

Forslaget til meditasjon for nettopp denne påsken lyder: *Hvor er dette Galilea av i dag, hvor kan vi møte den levende Kristus?*

Sosiologiske studier sier oss at i vår verden vil de «hjemmehørende» bli færre (og det gjelder så vel dem som identifiserer seg helt og holdent med en tradisjonell religion, som tilhengerne av en dogmatisk ateisme) og de «søkende» bli flere. Utover det stiger likevel antallet «apatister» mest – mennesker som stiller seg likegyldige så vel til religiøse spørsmål som til tradisjonelle svar.

Hovedlinjen i inndelingen løper ikke lenger mellom dem som betrakter seg som troende og dem som anser seg som ikke-troende. Det finnes «søkende» så vel blant de troende (det er de som ikke holder troen for en «nedarvet eiendom», men snarere «en vei») som det finnes blant de ikke-troende, som forkaster religiøse forestillin-

ger som omgivelsene legger frem for dem, men til tross for det sporer lengselen etter en kilde som kunne stille deres tørst etter en mening.

Jeg er overbevist om at *dette «Galilea av i dag», dit man skal gå for å søke Gud, han som gikk tvers gjennom døden, er de søkendes verden.*

Å lete etter Kristus blant de søkende
Frigjøringsteologien lærte oss å søke Kristus blant menneskene i samfunnets randsoner. Imidlertid er det også nødvendig å søke ham blant menneskene som er marginalisert i kirken; blant dem som «ikke går med oss». Hvis vi vil tre inn der som Jesu disipler, må vi først legge av oss mange ting.

Vi må legge av oss våre gjeldende forestillinger om Kristus. Gjennom dødserfaringen er den oppstandne radikalt forandret. Som vi leser i evangeliene, kunne ikke engang hans nærmeste og kjæreste kjenne ham igjen. Vi må ikke umiddelbart tro på alt som blir oss fortalt. Vi kan holde fast ved at vi vil røre ved hans sår. Hvor møter vi ham forøvrig i dag med størst sikkerhet om ikke nettopp i verdens sår og i kirkens sår, i kroppens sår som han har tatt på seg?

Vi må legge av oss våre proselyttiske hensikter. Vi kan ikke tre inn i de søkendes verden i den hensikt å snarest mulig «omvende» og innskrenke den til de bestående institusjonelle og mentale grensene til kirkene våre. Heller ikke Jesus, som lette etter «huset Israels fortapte får», førte disse inn i de bestående strukturene i datidens jødiske religion. Han visste at man må fylle ny vin i nye skinnsekker.

Fra tradisjonens skatt som er betrodd oss, vil vi hente ut så vel nye som gamle ting for å gjøre dem til en bestanddel i dialogen med de søkende; en dialog der vi kan og skal lære av hverandre. Vi skal lære at grensene for våre forståelser av Kirken må utvides radikalt. Det strekker ikke lenger til at vi i kirkens tempel storsinnet åpner «forgården for hedningene». Herren har nettopp banket på «innenfra» og han er allerede gått ut – og det er vår oppgave å lete etter ham og følge ham. Kristus er gått gjennom den døren som vi har lukket av frykt for den andre, han gikk gjennom veggen som vi forskanser oss bak, han åpner et rom for oss med en bredde og dybde som får det til å svimle for oss.

Helt i begynnelsen av sin historie opplevde den unge kirken, som besto av jøder og hedninger, ødeleggelsen av tempelet der Jesus hadde

bedt og undervist disiplene sine. Datidens jøder fant et modig og kreativt svar på det: Alteret i det ødelagte tempelet ble erstattet av den jødiske familiens bord, offerbestemmelsene ble erstattet av bestemmelser om private eller felles bønner, brennofferet og blodsofferet ble erstattet av leppenes, tankenes og hjertets offer, av bønn og studiet av skriften. Omtrent på samme tid søkte den unge kristendommen, som ble fordrevet fra synagogene, sin nye identitet. På ruinene av tradisjonen lærte jøder og kristne å lese og utlegge loven og profetene på nytt. Er ikke vi i en lignende situasjon i dag?

Gud i alle ting

Da Roma falt, på terskelen til det femte århundre, hadde mange en rask forklaring klar: For hedningene var Romas fall gudenes straff for innføringen av kristendommen, og for de kristne var byens fall Guds straff for et Roma som ennå ikke hadde sluttet å være den babylonske skjøge. Den hellige Augustin avviste begge utlegningene. I denne omveltningstiden utviklet han sin teologi om den evige kampen mellom de to «rikene» (civitates): ikke det kristne og det hedenske, men de to «kjærlighetene» som bor i menneskets hjerte: egenkjærligheten som forblir lukket for transcenden- den (amor sui usque ad contemptum Dei), og kjærligheten som gir seg hen og derigjennom finner Gud (amor Dei usque ad contemptum sui). Roper ikke denne sivilisasjonsforandringens tid på en ny teologi for vår tids historie og på en ny forståelse av kirke?

«Vi vet hvor kirken er, men vi vet ikke hvor den ikke er,» lærte den ortodokse teologen Evdokimov. Kanskje burde ordene om katolisitet og økumenikk som ble uttalt av det siste konsilet, få et nytt og dypere innhold: Tiden er inne for en bredere og dypere økumenikk, for et dristigere «Søk Gud i alle ting».

Denne fastetiden med tomme og tause kirker kan vi enten bare motta som et kort provisorium, som noe vi i ettertid snart vil glemme. Eller vi kan motta den som *kairos* – som en anledning til å «stige ned i dypet» og søke *en ny identitet for kristendommen i en verden som gjennomgår en radikal forvandling rett for øynene på oss*. Nåtidens pandemi er sikkert ikke den eneste globale trusselen vår verden støter på, og vil støte på igjen.

La oss ta den kommende påsketiden som en oppfordring til å lete etter Kristus på nytt. La oss ikke lete etter den levende blant de døde.

La oss søke ham modig og utholdende, og la oss ikke forvirre av at han kan fremtre som en fremmed for oss. Vi vil kjenne ham igjen på sårene hans, på stemmen hans når han snakker fortrolig til oss, på hans ånd som bringer fred og fordriver frykten.

Tomás Halík (f. 1948) er professor i sosiologi ved Karlsuniversitetet i Praha, president for det tsjekkiske kristelige akademi og katolsk prest. Som religionsfilosof har han utgitt mange bøker som er oversatt til en rekke språk. Halík har mottatt en rekke priser. Han er æresdoktor ved universitetet i Oxford.

Oversatt fra tysk av Ingebjørg Nesheim. Artikkelen er hentet fra Münsteraner Forum für Theologie und Kirche. Takk til Berit Børresen som formidlet den til Nyhetsbrevet.

En massiv antimoderne arv Ola Tjørhom

«Antimodernisme» har ennå betydelig gjennomslag innenfor katolisismen. Begrepet avspeiler at fienden, feilaktig, ble identifisert som modernisme – en nyskapende kunstnerisk retning. Den katolske «antimodernismen» favnet mye videre. De viktigste opphavsmennene var Pius IX (1846–78) og Pius X (1903–14). Førstnevnte kjempet innbitt mot idealene fra 1700- og 1800-tallets revolusjoner og brukte det som argument for å sikre at Det første vatikankonsil godtok dogmet om pavelig «ufeilbarlighet» i 1870. Ifølge Pius X var «modernismen» «alle heresiers mor». [...]

For de antimoderne pavene var demokrati og allmenn stemmerett, liberalisme og folkelige bevegelser, religionsfrihet og historisk bibelforskning akutte trusler. Alt slikt måtte bekjempes – ikke bare internt i kirken, men også eksternt i samfunnet. Det skjedde gjennom banal retorikk og uforsonlig konfrontasjon. Pius XII (1939–58) trakk skjebnesvangre politiske følger av den antimoderne arven. [...]

I dag fastholdes «antimodernismen» primært på tradisjonalistisk hold. [...] På kirkens ledelsesplan har deler av kurien lenge vært en antimoderne bastion. Blant de siste tiårenes paver har slike innslag artet seg som mer moderate. Men Johannes Paul II og Benedikt XVI's kamp mot «relativismens diktatur» avspeiler klare «antimodernistiske» tilbøyeligheter. Dette var et spesielt viktig anliggende i Benedikts pontifikat.

Utdrag av artikkelen «Pave Frans – bedring, men ingen løsning for en kirke i krise». Artikkelen er trykt i Teologisk tidsskrift nr. 3 2020.

Fra Mariahuset til Jean Vanier

Gudveig Havstad

I overgangen fra februar til mars ble vi alle rammet av koronaen og smittefrykten som gjorde at vi ikke kunne opprettholde sosial kontakt i grupper. For noen av oss som er OVEKs medlemmer, ble dette ekstra tungt: Vi hadde fått kunnskap om at et menneske vi hadde lært så mye i møte med, hadde begått overgrep mot minst seks kvinner. Saken hadde blitt slått stort opp i Vårt Land, med daglige intervjuer med folk som hadde kjent Jean Vanier lenge eller truffet ham i noen ekstra gode møter. Disse var nå dypt skuffet, og St. Olav forlag trakk tilbake hans siste utgivelser. To-tre uker etter at jeg først leste det jeg tidligere ikke ville ha kunnet trodd mulig, måtte gudstjenestene i Mariahuset settes på pause. I møte med min egen forvirring og reaksjonen til en venn som hadde jobbet tett med Jean Vanier i mange år, kom jeg på en setning fra Salmenes bok, kunne den gi oss trøst: «Den steinen som bygningsmennene vraket er blitt hjørnesteinen»?

Mange ser ut til å revurdere Jean Vanier helt etter de nye opplysningene. Selv ønsker jeg å fastholde hans vesentlige betydning i det gode han har bidratt til. Det betyr ikke at jeg mangler tiltro til «Summary Report, L'Arche International» datert 22. februar 2020. Rapporten er overbevisende: Jean Vanier har handlet dårlig mot minst seks kvinner, som har kommet til ham som åndelig veileder, i tillit. Kvinnene har tatt skade av det som skjedde mellom Jean og dem. Litt trøst er det å huske at Gud kan bruke oss med de feil og sårbarheter vi har, slik Jean lærte oss på sine retretter. Men det bildet Gyrid Gunnes har fått av ham gjennom det hun har lest, stemmer dårlig overens med mine erfaringer med Jean Vanier. Så etter å ha lest Gyrid Gunnes i Klassekampen og i OVEKs Nyhetsbrev, ønsker jeg å gi medlemmer som ikke kjente Jean, et mer nyansert bilde av ham. Jeg søker også å finne sammen-

heng mellom den jeg har sett og lyttet til og handlingene som er avdekket.

Første gang jeg hørte om Jean Vanier og L'Arche var i 1973 eller 1974. Det skjedde i brev fra Wera Sæther hvor hun fortalte om sin opplevelse av fellesskapsliv i L'Arche. Hun hadde bestemt seg for å prøve å skape et L'Arche-hus i Norge. Noe senere hadde hun funnet hus og en kvinne, Bodil Sødal, som ville arbeide sammen med henne.

Fra høsten 1976 besøkte jeg ofte Mariahuset, som ble husets navn. Der fikk jeg på nært hold se at tre-fire utviklingshemmede jenter, som hadde bodd på institusjon, ble mer og mer tydelige gjennom samlivet med Wera, Bodil og Aslaug, den tredje voksne i huset. Bunte angikk meg først, hun viste meg et slags svært rørende vennskap, med sitt begrensede ordforråd om prikker på tallerkenen og: «Håret mitt skinner». Hun så ut til å være svært glad når hun og Wera skulle til messe på Katarinahjemmet. Laila møtte jeg nært senere. Laila ledet fra tidlig av gudstjenestene i «Lillekirken», kapellet i Mariahusets kjeller. Når menigheten synger: «Han har hele verden i sin hånd» nevner Laila navn på dem hun finner det viktig å ivareta denne kvelden. Hun gjør dette med god intuisjon. På dager da mitt humør var langt fra godt, nevnte hun meg. Laila vet hvem det er bekymring omkring og nevner dem/oss som «holdt i Guds hånd».

Mariahuset gikk i messe hos Dominikanerne annenhver søndag. Der ble Laila ofte urolig. Lailas lyder da forstyrret kirkeroen for noen av de faste kirkegjengerne der. Når jeg var med til messene, fulgte jeg Laila ut i gangen og satt i trappen til Laila viste at hun ville gå inn igjen.

Så kom Synnøve, en bitte liten jente på 10-11 år, med fysiske ferdigheter som et barn under året. Men hun laget lyder, og de ble hørt og besvart av Bodil med liknende lyder. Bodil gledet seg over Synnøve og fortalte meg: «Synnøve kan dialog», der vi sammen gikk på tur i Frognerparken, Bodil med Synnøve på ryggen, Laila og jeg. På Laila var en fot skapt slik at hun ikke kunne sette hele foten i bakken. Det gjorde henne litt ustø, et stykke av gangen tok hun tak i min arm, og skaffet seg støtte. Noe senere ble Susanne den fjerde jenta i Mariahuset. Susanne var mer stengt inne i seg selv enn det Bunte, Laila og Synnøve var da de kom.

Hun ble hentet frem og sett, om og om igjen av den samme voksne. Etterhvert ble Laila og Susanne faste medhjelpere sammen når ting skulle vaskes opp.

Bunte kunne ikke fortelle hvorfor hun gledet seg til messe; hva Den katolske kirken stod for måtte jeg undersøke hos mer språkmektige. Buntes manglende ord ble hennes bane, slik jeg forstod det. Hun kunne ikke formidle hva som smertet henne, den siste natten hun levde. Hun hadde ofte vært urolig nattetid som om hun våknet av mareritt eller vonde minner. Men en natt var tarmslyng grunnen til smertelydene hennes. Lydene fortsatte etter daggry, men innen hun ankom sykehuset var det blitt for sent.

Synnøves behov ble hørt og besvart, og stadig mer kraft fikk den lille jenta, snart viste hun at sterk vilje, det hadde hun. Synnøves ben ble etterhvert sterke nok til å bære henne over tid når hun fikk minst en hånd å holde seg fast i. Da hadde vi tre jenter å danse runddans sammen med i stuen, og hver og en av dem viste tydelig hvilken musikk de likte best å danse til. Og de hadde, lik Laila, hver sine aktiviteter under messen i Lillekirken: Susanne ble en meget dedikert kommuniionsutdeler som fulgte presten rundt med kalken. Mens Synnøve reiste seg, ved hjelp av en støttende hånd, og danset!

Jeg, som var kirkefremmed, gledet meg over de gode menneskene i Mariahuset. Gjennom det jeg så, skjønnte jeg at det Jean Vanier påstod om gjensidig utviklende samspill mellom utviklingshemmede og oss med normal intelligens, stemte. De var mer tilstede i sine følelser og vi mer i våre tanker og mindre vare for egne og andres følelser. Men i samspill utfylte vi hverandre. Dette skjedde i Oslo, vi forstod uten at ting ble forklart med ord, og de fikk til å gjøre mer og mer hva de faktisk ville gjøre. Slik det skjedde i Trosly fra 1964 og ganske snart etter i store deler av verden. Jean Vanier dro ut i verden, og i Trosly fikk de besøk fra folk som var nysgjerrige på L'Arche. Jean arbeidet sammen med sin sekretær Barbara om turer, besøk og med å forberede assistenter til å etablere nye L'Arche-hus fjerne steder.

Etter at Buntes kirkeglede hadde rekruttert meg til å ville lære mer om katolsk tro, spurte jeg våren 1977 pater Arne (Fjeld) om å få gå i undervisning. Han svarte klokt at om jeg ville undervises av ham, fikk jeg komme tilbake med ønsket på høstparten. Jeg hadde gått i undervis-

ning hos pater Arne litt over trekvart år, da han fortalte at han skulle flytte til England fra høsten. Om jeg ønsket å bli døpt av ham, var det lurt å gjøre det før han dro. Men jeg var usikker på om jeg trodde nok til å kunne la meg døpe, også etter at jeg fikk vite at det ved dåp ikke ble krevd samme trosbevisning som ved konvertering. Jeg tok spørsmålet med da jeg for første gang dro på retrett med Jean Vanier sommeren 1978. En kort samtale med Vanier forbløffet meg. Han svarte på mitt spørsmål med et smil og: Hva tror du Jesus mener? Det var jo å overhøre at jeg virkelig ikke hadde slik tro som ham. Jeg tok meg fri fra det som var min selvhøytidelighet: Jeg trengte ikke være sikker på om jeg trodde nok, jeg ville høre sammen med de gode menneskene jeg hadde møtt i Mariahuset, og kirken ville tåle min vaklende tro. I etterkant har jeg vært forbløffet over hvor alvorlig det ble for meg å gå til kommunion, og har vært fornøyd med å ha blitt medlem i Kirken. Og jeg ble heldigvis kjent med OVEK da jeg hadde opplevd at kirken var mindre gjennomgående klok enn jeg hadde fått inntrykk av gjennom klok undervisning.

Jean Vanier hadde noen flere retretter i Norge og Sverige, noen deltok jeg på. Det forstyrret meg at han av mange ble idealisert. Hans påstand om å ville dele mer med andre enn bare sine hender og sitt kloke hode, oppfattet jeg mer som påstand enn helt sant. Han rakte ut sine hender mot oss, og sine lange ben med store føtter og imponerte gjennom sitt flinke hode, men det så ut til at han ikke var i kontakt med egen kropp, mellom de fem ytterpunktene. Min første jul som døpt feiret jeg i Trosly. Der var så mange unge flotte mennesker som så ut til å oppleve dette livet som dypt meningsfylt. To godt voksne menn samlet assistenter og andre beboere seg omkring: Jean Vanier og presten omtalt som Père Thomas. I sine små møter med utviklingshemmede lot Jean en stor hånd hvile et øyeblikk på en rygg eller skulder, viste slik at han likte dem med deres ulike kropp. Mens Père Thomas forbinder jeg mest med messefeiringene, med godt voksne utviklingshemmede menn som ministranter. Da jeg førti år senere fikk vite om hans overgrep, husket jeg å ha fått et forslag jeg takket nei til, da jeg skulle snakke med ham. Han satte seg nærmere meg enn hva jeg foretrakk og nærmest hvisket til meg som om vi var nære venner, samtidig som han gav et autoritært råd: Når jeg var den eneste katolikken i mine

sønners nærhet, var det min oppgave å sørge for at de også ble katolikker. Men alle andre kvinner som har sagt noe om sitt møte med Père Thomas til meg, har ikke fortalt om annet enn helt gode møter med Père Thomas og samtaler som de fikk mye ut av. Det jeg likte best av Père Thomas var julenattsprosjonen inne i kirken, hvor han sammen med sin hovedministrant med «Jesusbarnet» i armene gikk først i prosjonen. Det var fint å feire jul i Trosly. Men jeg fortsatte lenge å være mer glad i mennesker som likte Mariahuset, Trosly og Jean Vanier, enn i Jean Vanier selv.

Hvordan jeg etterhvert ble like glad i Jean som jeg alt var i mange av Mariahus-menneskene. Etter en retrett sommeren 1988 tok jeg sjelden del i arrangement med Jean Vanier. Det endret seg med en retrett på Lia gård i pinsen 2007. Fortsatt ble Jean beundret og av noen idealisert. Jeg har tre fotografier fra Lia som viser Jean sammen med J.C., en godt voksen mann uten talespråk, som trivdes dårlig når mange stod tett innpå ham, slik situasjonen var. Jean holdt hånden til J.C., akkurat så lett at jeg antok at J.C. kjente det som støtte, ikke forsøk på kontroll. Det ser ut til at Jean holder seg selv litt inne i seg selv, og samtidig er med J.C. uten å fokusere på ham eller hans uro. Det må ha gjort det lettere for J.C. å stå ventende i kø. Jeg så latter og humor i Jeans møter med Laila, Synnøve og Susanne, og Bodil. På denne retretten begynte jeg å kjenne at Jean var et menneske det gikk an å bli glad i.

Vi, venner av Mariahuset, møtte Jean på retrett seks ganger til, hver gang i Trosly. Jean holdt da til i kirkens nabohus, få minutter fra salen der han delte sine refleksjoner med oss. På en av retrettene virket han gammel og trengte å kunne støtte seg til Bodil den korte veien mellom sitt hjem og forelesningssalen. Den neste gang vi kom til Trosly virket han både fysisk sterkere og mer tilstedeværende. Vi kunne møte ham på gaten og gå sammen et stykke, med den kroppslige nærhet som stemte overens med de vennskapene som vokste frem mellom Jean og hver enkelt av oss. Jeg husker korte samtaler i alvor og fortrolig avstand. Jeg mener å ha hørt noe som liknet på en sorg hos Jean, over at han ikke hadde dannet familie. Og at jeg opplevde det som en lettelse at han på slutten av sitt liv tenkte på at alderdom er lettere å leve, om man har ektefelle eller avkom å møte alderens kroppslige utfordringer sammen med.

Før 2007 hadde jeg hørt at vi ikke kunne vente at Jean som pleide å holde retretter med mange hundre deltakere, skulle prioritere oss i nord. Nå holdt han retrett for vår lille gruppe på 30-35. Hadde han før hatt store ambisjoner om å nå flest mulig? Eller hadde han tidligere foretrukket store forsamlinger som gav mulighet til å holde avstand til de fleste?

I 2017 begynte han første refleksjon som mange ganger tidligere med å spørre om hva vi søkte på retretten. Men denne gangen formet han spørsmålet ut ifra å kjenne oss igjen eller at det var et nytt menneske å bli litt kjent med. Denne gangen lot Jean spørsmålet til hver og en bli til en samtale. Og han så oss og hørte våre svar på hva vi hadde fått ut av retretten og hvor vi gikk videre da vi møttes til den siste samlingen. Alle disse siste retrettene var svært berørende for meg: Jean ble mer og mer den han hadde påstått å være, en som likte folk, likte enkle møter og enkle måltider sammen. Han kjentes ærlig på en annen måte enn tidligere. Og hovedtemaet ble tydeligere og tydeligere: Du er spesiell, vi er forskjellige, og gjennom ulikhetene er vi viktige for fellesskapet. Vår verdi kan ikke andre erstatte. Og han trakk frem historier fra Johannesevangeliet hvor Jesus nettopp ser og taler til helt forskjellige mennesker og gir dem akkurat en slik beskjed, og befri dem slik for avmakten i deres liv: Fra denne siste retretten husker jeg best historien om den samaritanske kvinnen som kom til brønnen hvor Jesus satt, og ble vist respekt og gitt håp, hun som ikke var jøde og hadde hatt mange menn. Hun ble så glad at hun løp tilbake til sin landsby og forkynte sin glede, lik en profet, hun har møtt en som skjønnte hvem hun var: «Han skulle vel ikke være Messias?»

Jean stolte på at vi kunne bruke Johannesevangeliet, slik han utla det, nettopp slik at hver enkelt av oss skulle lytte etter vår egen vei. Både Jean og vi håpet og trodde av vi skulle møtes en gang til. I løpet av 2018 ble det klart at han ikke var frisk nok for flere retretter. Jean Vanier døde 5. mai 2019.

Gudveig Havstad er psykolog. Hun er tidligere leder av OVEK, og nå styremedlem.

En moderne Job

Refleksjoner over Eg slepper deg utan at du velsignar meg

Grete Refsum

Innledning

Det må ha vært sent på 1990-tallet at jeg ble oppmerksom på en ung teolog, Eskil Skjeldal (1974), som tematiserte kristen tro i dagspressen. Han virket konservativ, til tider irriterende selvsikker – kommunikasjonsrådgiver i Oslo katolske bispedømme og stipendiat ved MF vitenskapelig høyskole i Oslo, men det var noe som appellerte til meg i tekstene og fikk meg til å følge ham. Gradvis ble det han skrev mer i samklang med min egen tenkning og jeg undret meg over denne utviklingen, var det jeg som forandret meg, eller var det skribenten? Det fikk jeg ikke svar på, for navnet hans forsvant fra mine aviser. Mange år senere dukket navnet opp i en boktittel: *Mysteriet i trua. Ein samtale mellom Jon Fosse og Eskil Skjeldal* (Samlaget, 2015). Samtalen handler om å konvertere: å finne en vei inn i Den katolske kirke. To år senere utga Skjeldal *Eg slepper deg utan at du velsignar meg* (Forlaget Press, 2017). Her skildres den motsatte prosessen: utvikling av tro og utgang av Kirken.

Bokens tekst fremstår som en roman i stil-sikker, nynorsk prosa. Den beskriver et indre selvpøggjør der Skjeldal kjemper med forståelsen av kristen teologi og egen tro. Første og siste setning rammer inn teksten. Han starter med: "Eg vil sleppe." Siste setning, som også er bokens tittel, lyder: "Eg slepper deg utan at du velsignar meg". Ordlyden er en vri på Jakobs utsagn i kampen med Gud, der Jakob sier: "Jeg slipper deg ikke [min understrekning] uten at du velsigner meg" (1 Mos, 32, 26). Men Skjeldal gjør nettopp det og skriver: "Eg er letta over at eg vart kvitt trua på Gud" (s. 264).

Hvorfor bruke tid på en diagnostisert depressiv manns tale om sitt oppgjør med Gud? Jeg tenker at dette er en viktig tekst som kan bidra til å forstå hvorfor religiøs tro og praksis går tilbake i rike vestlige land, i motsetning

til verden forøvrig. Det er interessant å få innblikk i hvordan en forsker og teolog vikler seg ut av det han har satset livet sitt på. Spørsmålet er om han har rett i at Gud er et menneskeskapt påfunn som vi gjør best i å kvitte oss med, eller om det kunne vært andre utganger i resonnementet. Bokens innhold presenteres kronologisk. Fordi det er mye teologisk stoff å gruble over og lære av, er gjennomgangen lang; leseren får selv plukke og velge hva som er av interesse. Til sist følger et kort etterord.

Inngang

Eg slepper deg utan at du velsignar meg innledes med en situasjonsbeskrivelse av en mann midt i livet, som kjører til Oslo for å disputere i teologi. Fortvilelsen er voldsom. Han skriver: "Sjølvs har eg mista Gud [...] kven kan vel vite kva slags fenomen orda 'Gud', 'nåde' og 'frelse' egentleg refererer til?" (s. 7). Spørsmålet som martrer jeg-personen, er hvordan han skal kunne forsvare sin egen doktoravhandling. Svaret blir: "[...] eg skal spele, meg sjølv for tre år sidan" (s. 9). Og han som har trodd så sterkt: "Eg sette all mi lit til Gud. Men Gud er ikkje ei god fe. Til slutt mista eg meg sjølv. Jakta på Gud kosta for mykje. Eg visste eg trudde på feil måte, men makta ikkje å stogge det" (s. 8).

Troskrise

Neste kapittel er iscenesatt i en klosterkirke (St. Dominikus i Oslo). Her får vi bakgrunnsstoff: "Eg har bede frå før eg visste eg var kristen". Som 10-åring fikk han Det nye testamente og: "Eg las, trudde alt" (s. 13). Så kommer bekjennelsene: Forfatteren er nyskilt, forvirret. Han håper noe vil skje, venter på tegn. Han klamrer seg til Matteus: "Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere" (Matt 7: 7). Men fortelleren er bitter, føler seg foraktet, hjelpeløs: "Einsemnda er ille. [...] Bryr Gud seg egentleg om menneska, om meg?" (s. 15). Han er skuffet over seg selv, skammer seg, føler seg som deltager i et skuespill: "Bøna blir meiningslaus" (s. 17). Bakgrunnen utdypes: Den nynorskskrivende forfatteren er fra Rykkinn i Bærum, forhenværende korgutt fra Bryn kirke, med store opplevelser av samhörighet og tilstedeværelse i ett felles nå, dengang han sang verkene fra den klassiske kirkemusikken, ikke minst som solist i *Magnificat* av Pergolesi: "Den kristne trua kom gjennom tonane" (s. 18; 58).

Nå holder Skjeldal dommedag over seg selv: "Gud er borte" (s. 19). Så ble han prest i Den norske kirke og representant for Gud. Men da skilsmissen kom, raknet det. Han klarer ikke: "[...] å halde oppe trua på ein Gud når alt er vondt" (s. 23). Refleksjonen fortsetter, det er hans tro som ikke duger: "Og når noko ikkje skjer, er det berre din eigen feil [...] di tru blir prestasjon. Du må ha nok tru, be rett, elles hjelper ikkje Gud deg" (s. 31). Han er ikke god nok; i tillegg føler han seg som en elendig far. Forfatteren går til kirkefedrene og filosofene, og konkluderer: "Men alt dette, som så fint kallast 'tradisjon', er menneskelege konstruksjonar" (s. 45).

Den plagede mannen veksler mellom å skil-dre sitt daglige liv og kroppslige sammenbrudd med teologisk refleksjon preget av fraværet av Gud. Nåtid og fortid blander seg, minner fra oppveksten veksler med leting i dagboksnotater fra studie- og nær fortid. Hans far var erklært ateist, forfatterens opprør ble å studere til prest. Han gjenopplever tiden i 20-årene da han bodde i kloster og studerte. Han er manisk: "Det einaste eg no bryr meg om, er å finne Gud" (s. 55). Hvis ikke teksten var fabelaktig skrevet, ville lesningen vært ulidelig. Men Skjeldal går tett inn på livet. Han vil synge nattasang om Guds kjærlighet for datteren på 6 år, men hun nekter. Faren spør: "Kjenner du ikkje Guds kjærleik?" Hun svarer: "Nei, og difor vil eg ikkje syngje songen" (s. 57). Han minnes sin tid som gutt da han sang i kirken. Både farfar og far dukket opp som stolte tilhørere, ateismen til tross.

Job

Så går Skjeldal til Jobs bok. Jødisk tolkning av denne teksten er at: a) ondskap finnes i verden, og b) Job har en naiv tro – en "*God in the gap*" – Gud som det som blir igjen der forståelsen svikter.

I jødisk lesning er ikke Job from, bare redd for Guds straff. Meldingen er at dersom troen ikke springer ut av en indre relasjon til Gud, vil den ikke holde når livet butter: "Du kan aldri rekne med at trua er ein garanti mot vonde ting" (s. 66). Konklusjonen i tolkningen av Jobs bok er: "Menneska vil alltid ynskje seg ei anna verd, ei harmonisk verd, ei logisk verd som er ordna i godt og vondt. Men Gud ordnar verda nett slik han vil. Jobs lidning er ein del av naturen" (s. 67). Og videre: "Om du trur at Gud skal gripe inn, da har du ei naiv tru, og ei slik tru skaper berre lidning" (s. 69).

Så er spørsmålet om forfatteren som er diagnostisert med tung depresjon og går på medisiner, egentlig lager problemene selv: "Er trua mi ein del av sjukdommen? [...] Syner kanskje depresjonen min seg som religiøse vrangforstillinger?" (s. 72). I sine 20-år gikk han i psykoanalyse fire ganger i uken. Terapien gav ham verktøy til å gå fra en barne- til en voksen tro. Han snakker med dikteren Arnold Eidslott som sier at: "Gud er, sjølv om eg ikkje kjenner det" (s. 81). Men dette holder ikke for Skjeldal: "Gud fyller ikkje tomleiken min. Han lækjer ikkje såra mine. Eg må kjenne Guds kjærleik. Det gjer eg ikkje. Er eg då framleis kristen?" (s. 81). Etter dette vender Skjeldal seg til Freud.

I sin fortvilelse reflekterer forfatteren over Jesu siste ord på korset: "Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?" (Matt 27, 46). Det interessante, bemerker Skjeldal, er at Jesu tvil ikke er sensurert vekk gjennom århundrenes redigering av Det nye testamente. Tvilen er akseptert i bibelen. Men hans egen tvil blir for sterk. Han føler seg ikke bekvem i rollen som kommunikasjonsrådgiver i Den katolske kirke, og oppsøker biskop Eidsvig som rolig sier: "Det er ein moderne Job som talar i teksten din. Den katolske trua fryktar ikkje tenking" (s. 87). Jeg-personen bryter sammen i lettelse og gråter.

Veien til tro

Skjeldal forteller om sin vei inn i kirken. Han beskriver miljøet i Ten Sing-koret i Bærum som grenseløst, med personlige vitnesbyrd og massasje i full offentlighet. Dette passet ikke ham: "Eg likte ikkje inderlige uttrykk for tru" (s. 91). Som korsanger så han sin rolle som utøver i et ritual. Han søkte kontakt med det konservative miljøet i Den norske kirke. Her traff han Børre Knudsen og Arnfinn Haram (etterhvert dominikanerpater), teologer som ønsket å stramme opp kirkelig praksis og liturgi, og dannet *Kirkelig fornyelse*. Men Skjeldal trivdes heller ikke i det han karakteriserer som en "guteklubb" med autoritære og kvinnefiendtlige holdninger, blandet med store eksponeringsbehov (s. 93-94).

En reise til Gdansk i Polen (1987) ble skjellsettende for forfatteren: "For dei fattige, katol-

ske polakkane var trua alt, sjølv livlina. [...] trua var ei von om framtida. [...] Gud var ein Gud som sette menneskene fri frå alle former for undertrykking" (s. 104). Her møter Skjeldal en tro som er synonym med kampen for sosial rettferdighet. Han blir skamfull og kjenner seg kallet til prest. År senere er Gud taus. Skjeldal er fortrolig med klassiske tekster om "den mørke natten". Men det hjelper ikke: "Eg får vondt i heile kroppen av å lese Johannes [av Korset]: For det verkar som om det er opp til den truande å betre relasjonen til Gud. Korleis skal eg klare dette?" (s. 108-9). For Johannes er Gud kjærlighet og utenfor menneskelig fatteevne, det gjelder å overgi seg, lytte og vente. Men Skjeldal makter ikke det: "Korleis skal eit menneske få til dette?" (s. 110).

Forfatteren rydder i sine noter, han vil finne ut hvordan troen var før krisen, før Gud ble taus.

Selvgranskende spør han: "Kva om trua i eit menneske berre er knytt til det den truande gjer, og ikkje til intellektet? [...] Då gjev det meining at trua mi var mest aktiv i gutekoret og då er var prest, og minst aktiv då eg las teologi" (s. 117). Han erkjenner at han valgte seg ut av sin egen familie, da han valgte kirken og teologien. I sin lesning av Augustins bekjennelser (*Confessiones*, sent 300-tall) undrer han: "Kvar går grensa mellom gudslengt og depresjon?" (s. 118). Han ser at: "[...] Gud kom til Augustin då han skauv menneska frå seg" (s. 118). Og slik ble det også for Skjeldal. Etter opplevelsen av at Gud finnes, fulgte: "Eg er Guds eieendom. Eg vil heim til Gud. [...] Eg trur eg slutta å leve" (s. 119).

Guds skjulte ansikt

Så følger en refleksjon om den jødisk-kristne Gud relatert til Holocaust og den teologiske forestillingen om Guds skjulte ansikt (*Hester panim*). Den jøde-kristne Gud er ikke alt (panteisme), men i alt (*panenteisme*), transcendent og overskridende. Skjeldal opprøres av at jødisk teologi redder Gudsbegrepet gjennom et resonnement der det onde er gitt i skapelsen, og det er menneskets ansvar å velge om det vil handle godt eller ondt. Herfra går han til praksis: "Tru er kultur, det er tilbeding" (s. 130). Å tro på Gud er å kjenne seg sett og oppleve et egenverd som

verdifull. "Trua på Gud er også ei tru på mennesket, på meg sjølv som menneske. Men òg på andre menneske" (s. 131). Men den deprimerte klarer ikke dette og selvforakten velter inn. Han tviler: "Eg kan ikkje lite berre på kyrkjetraua" (s. 132). Så kommer innsiktene: "Trua mi er banal. Eg har vona at Gud skulle styre livet mitt. Det er ei grunnlaus tru" (s. 134). Og deretter: "Eg vart kranglete, kalla misjon mot jødar eit grovt overtramp. Eg kalla dei åndelege overgriparar. Dei kalla meg relativist [...] 'kristen fritenkjar', 'postmoderne'. Dei meinte det som skjellsord, meinte å spotte meg" (s. 136-7).

Studietid

Skjeldal forteller om sin tid som student på grunnfag i kristendom. Han var interessert i faget og hadde ingen planer om å gå vidare. Han skriver: "MF tok ikkje ansvar for utviklinga av trua vår [...] Trua vart truga når vitskapen sette inn med teoriane og metodane sine [...] For meg førte analyseringa til ei fordjupning av trua" (s. 140-1). Han ble inspirert av den jødiske holdningen til de hellige tekstene fordi: "I jødedommen har lesaren større makt enn forfattaren av dei bibelske tekstene. Tekstane er ikkje komplette før ein lesar tolkar dei" (s. 144). I denne tradisjonen er ikke tvil et uttrykk for manglende tro. "Der kristendommen mest av alt såg ut til å kome med dei rette svara, var jødedommen meir oppsett på å gje dei rette spørsmåla" (s. 147). Kristne lesar Det gamle testamente som et frempek på Det nye testamente. Her handler det om tro, overgivelse og omvendelse, mens: "Den jødiske teologien var langt meir spørjande: Ver kritisk, ikkje gje deg over før du kjenner at det er rett! Tenk!" (s. 148). Her fanges studenten, han opplever å måtte velge mellom det himmelske og det jordiske. Han velger det første og vet samtidig at dette valget innebærer: "å seie nei til seg sjølv" (s. 148).

Presterollen

Skjeldal ser tilbake på det å være prest. "Prestekvarden var oversiktleg [...] folk prata om seg og sitt, då slapp eg å tenkje så mykje på meg sjølv" (s. 149). Han minnes at: "Då eg var liten var trua knytt til musikken, til songen, ikkje til bønna. Trua var mest ordlaus. Trua var mest ei kjensle av eit djupt *samvær* med Gud" (s. 154). Deretter kommer studiene, ordene, han slutter som prest, blir stipendiat, flytter til Oslo og bor i kloster (St. Dominikus). I retrospekt tenker

han sorgfull på at han som ung mann, kanskje på grunn av depresjonen, ble oppslukt av tekst, fortid og døde personer. Han glemte at: "Gud er fellesskap med andre truande, men for meg var det berre meg og Gud" (s. 159).

Skjeldal er også innoom kunsthistorien, billedkunsten: "Utan bileta hadde eg mest sannsynleg ikkje vorte teolog. [...] Eg ville gjere som målarane, peike på Gud. Eg ville fortelje at kristendommen ikkje trong vere himmelvend, men kunne ta opp i seg alt menneskeleg, også kjenslene og det kvardagslege" (s. 176). Som prest erfarte han at handlingene, "selve oppmøtet [...] i ei gravferd, kunne vere ei trushandling i seg sjølv" (s. 178). Og han spør: "Og kanskje er den kristne religionen det største eventyret i verda? Kanskje er kristentraua uhyre effektiv menneskeleg trøyst?" (s. 179). Men erfaringen av å stå ved hullet i bakken, graven, å skulle trøste og gi håp ved å si at døden ikke var det siste, ble motsatt for Skjeldal: "Om grava er ei ny byrjing, så er ho byrjinga på å kvitte seg med trua" (s. 180).

Hvorfor konverterte han?

Forfatteren kverner vidare: "Kvifor vart eg katolikk [...] Kvifor slutta eg?" (s. 181-2). Han søkte mysteriet. "Eg fann mykje. Men noko gjekk tapt. Det er berre min eigen feil" (s. 182). Så baler han: Han er glad for å være utmeldt av Den norske kirke, men han savner å være prest, savner salmer og gudstjenester. Han minnes Arnfinn Haram, vennskapet, tiden i klosteret, at han ville konvertere og ble munk. Skjeldal gikk til psykiater og han gikk i kloster. I begynnelsen gav det ham trygghet og indre balanse. Men så kom en kvinne inn på lesesalen og forvirret roen. Han klarte ikke stå imot, for: "Trua var ein måte å vere åleine i verda på" (s. 197). Og så ble forfatteren gift mann og fikk etterhvert fire barn.

Skilsmisse og krise

Men så går konen fra ham, og fire dager senere dør vennen pater Arnfinn. Krisen er total: "Eg merkar eg ikkje lyttar på kva andre seier, berre durar vidare med mitt. Og eg meiner eg ser eit vemodig medfølande blick i alle eg talar med som om dei synes synd på meg" (s. 209). Og han vet: "Eg manglar alt no, er redd for alt. Gud er ikkje med meg, han gjev ikkje trøyst. Eg har kalla nok, han svarar ikkje. Han er ikkje i nauda mi. Men kva om det er fordi Gud ikkje finst?" (s. 217).

Så står han alene i verden; når Gud ikke er der, blir alt nytt. Han erkjenner at troen var et farsopprør, men hans virkelige far lever og støtter ham. Psykoanalysen fikk ham til å innse at: "[...] trua mi var eit sterkt ynskje om å ha ein Far som ikkje la seg bort i livet mitt, men som likevel var glad i meg" (s. 221). Til sist gir han seg over: "Det er som om eg har kome ut av ein lang og mørk tunnel, ut i dagen. Eg kjenner meg opplyst, lett" (s. 222).

Tilbakeblikk

Tre år senere ser han tilbake og reflekterer over hva som har skjedd: "Eg saknar ikkje livet som kristen" (s. 226). Han angrer ikke noe, konstaterer bare: "Eg fann Gud og følgde det heilt til enden av vegen. Gud var ikkje der, eg fann berre ein stor tomleik. [...] Det heile var ikkje til å bere lenger, og eg sleppte det" (s. 226-27). Skjeldal summerer opp og forklarer hvorfor troen kom og forsvant. Han vokste ikke opp i et religiøst miljø: "Eg har ikkje vekse opp i det kristne. Trua mi var mitt eige prosjekt" (s. 228). Han opplevde motgang: "Kona flytta ut, vi vart skilde. Venen min døydde. Trua mi overlevde ikkje [...] Eg flytta smerta til ei truskrise" (s. 230). Forfatteren tar selvkritikk: "Når eg tenkjer på det no, skammar eg meg. Eg skauv alle vekk frå meg, nytta trua på Gud som ei orsaking" (s. 230). Dermed ble han "skodespelar i *Den store løgna*" (s. 231).

Religionspsykologi

Herfra vender Skjeldal seg til religionspsykologien for å søke svar på sin egen forblindethet som troende. Han leser Freud og finner at "Trua var ein meistringsstrategi" (s. 233). Og videre: "Trua mi var nett som ei tvangsliding [...] Rituala dempar angsten" (s. 235). Ifølge Freud virker troen narkotisk, den demper smerte. Den kan òg være euforisk og gi ro, glede og ekstase. Mennesket er kastet inn i livet, hjelpeløst og ubetydelig. Kristendommens idé om at døden ikke er endelig, gir livet mening, tanken om en god skaper gir trygghet. "Eg hadde hjernevaska meg sjølv" (s. 240).

Den amerikanske filosofen og psykologen William James (1842-1910) gir Skjeldal en forklaring. James vurderte sannhetsgehalten i religiøs tro som praktisk, funket den for den troende eller ikke? Ut fra dette delte han troende i to hovedgrupper: de friske og de syke. Forfatterens interesse er for kategorien syke. Han

finner hjelp hos den amerikanske protestantiske teologen og GT-forskeren Walter Brueggemann (1933-). Brueggemann mener bibelen skal brukes til å stille gode spørsmål, ikke til å finne svar. Argumentet for dette er at klagesalmene ikke er sensurert bort, de er uttrykk for at tvil og desperasjon aksepteres i teksten.

Skjeldal stiller opp et skjema med to akser: en vertikal for tro og en horisontal for klage. I de fire kvadrantene kan han plassere ulike posisjoner i forhold til religion: den sunt troende er i øvre, venstre kvadrant: høy på tro og lav på klage. Den likeglade er i kvadranten under. Religionskritikere er i lavere høyre kvadrant: lave på tro og høye på klage, og han fant seg selv i de usunt troende i øvre høyre kvadrant: høy klage og mye tro. Det går opp for Skjeldal at han hadde et godt forhold til kirken da han sang, men som prest: "[...] byrja eg vikle meg inn i ulike teologiske system: Eg fekk orda som eg nytte meir og meir. Eg såg ikkje då at orda gradvis vart tåketale i livet mitt" (s. 251). Å skrive *Eg slepper deg utan at du velsignar meg* har fungert terapeutisk: "Når eg les det eg har skrive i denne boka, ser eg at eg vart til att når eg skreiv om det som skjedde. [...] Den Gud eg rasa mot og kritiserte, var ein avgud. [...] Eg skammar meg over at eg trudde slik" (s. 254-55). Dermed ender Skjeldal med å referere til en overlever etter Holocaust som sier: "'Eit menneske må aldri trekkje Gud inn i livet sitt, må aldri lite på Gud. Då blir han skuffa'. [...] Denne sanninga er trua mi no" (s. 264).

Ettertanke

Jeg spør meg: Har det vært bryet verdt å følge Skjeldal og videreformidle alle disse ordene? Svaret er bekreftet gjennom teksten. Det har vært viktig for meg å forstå denne unge mannen som i en periode tillot seg å tale skråsikkert og ekskluderende om hva kristen tro er. Han skammer seg nå, og gjentar det mange ganger gjennom boken. Og jeg spør: Hvor mye skade har ikke slike sinte, unge menn gjort mot søkende mennesker ved å skremme dem bort fra Kirken?

Men Skjeldal gir selv svarene på hva som gav mening i Kirken: praksis, *liturgien* – av gresk, folkets arbeid – det at han deltok og sang. Som han erfarte i presterollen, er kanskje kristendommen en metode og en livsform som fungerer i det konkrete rituallet. Lammelsen oppsto da han gikk inn i det intellektuelle spillet med teologiske ord. Men det guddommelige kan er-

fares i mange former: som rom (*space*) i kirkerom eller natur, som lyd i musikk, som visualitet i objekter, bildekunst og skulptur og ikke minst som relasjonen mellom mennesker. Skjeldal har fanatisk tatt kampen opp for å finne Gud i ordene, lidd og strevet og endt opp med et takk og farvel. Men når selvfølelsen har grodd seg sterkere, fanatismen er dempet og han er fri, er han velkommen tilbake til å delta i liturgien, synge og gjerne bidra til å formulere en nåtidig, åpen og troverdig tro – i tråd med Det annet vatikan-konsils intensjon om *aggiornamento*. OVEK kunne trenge hans kunnskap og kraft.

Grete Refsum er billedkunstner. Hun har vært student ved MF vitenskapelig høyskole og er styremedlem i OVEK. <https://www.refsum.no>

Verdighetskonferansen 2020

Foreningen Retten til en verdig død

Litteraturhuset i Oslo, 17. oktober 2020

Grete Refsum

Innledning

Foreningen Retten til en verdig død er en del av det internasjonale nettverket Fellowship of Right to Die Societies. Over hele verden arbeider små og store grupper for å skape verdige forhold for døende med uutholdelige lidelser, ved å påskynde utviklingen av lindrende behandling – men også ved å kjempe for den enkelte pasients rett til å bli hørt og bestemme over sin situasjon. Foreningen distribuerer dokumentet Mitt Livstestament til sine medlemmer og arbeider for at norsk straffelov skal endres slik at leger kan utstede livsavsluttende medisiner til håpløst syke og døende med store lidelser og antatt kort gjenværende levetid. Hvert år arrangerer foreningen en verdighetskonferanse. I år fant den sted lørdag 17. oktober på Litteraturhuset i Oslo.

Etter å ha fulgt min ektefelle i hans siste fase som døende av bukspyttkjertelkreft, er det min overbevisning at det norske regelverket bør mykes opp. Alle snakker om lindrende behandling, men det finnes ikke fullgod lindring for pasienter med denne sykdommen. Min mann sovnet ikke stille inn som det så fint står i mange dødsannonser. Han led i to samfulle døgn etter at han selv hvisket: ”Nå er jeg klar”, og før en yngre lege omsider satte en morfindose som var tilstrekkelig til at han fikk sove og dermed lov til å dø.

Foreningen Retten til en verdig død kjemper ikke for et eutanasi-program der vi skal kvitte oss med brysomme og ikke minst kostbare individer. Den ønsker ikke det motstanderne kaller en ”dødskultur”; tvertimot søker den å beskytte enkeltmennesket mot den overbehandling og forlengelse av livet som dagens medisin muliggjør. I spørreundersøkelser er nesten tre firedeler av Norges befolkning positiv til denne type døds-hjelp. Akkurat som det ikke ble et ras av aborter da fri abort ble tillatt, er det ingen tall som tyder på utglidninger i de tiltak foreningen går inn for.

Foreliggende tekst er et kronologisk referat av innleggene på konferansen, der forfatteren var tilstede.

Hva er døden?

Lege og filosof Carl Tollef Solberg hadde satt *Hva er døden?* som tittel på sitt innlegg. Han skjelnet mellom tre stadier knyttet til døden: 1) døden som prosess; 2) selve dødsfallet, og 3) det å være død. Det siste vet ingen levende noe om, døden er irreversibel, om enn noen mener å ha kontakt med døde. Det er de to første fasene vi allment kjenner til, veien frem til døden og selve døden. Solberg stilte spørsmålet: "Hvorfor gråter vi for en avdød, hvem gråter vi for?" Den døde er ikke der, så egentlig gråter vi for oss selv. Kanskje er det en identifikasjon, vi erkjenner den avdødes tapte muligheter som levende – og deri kanskje våre egne sammen med vedkommende. Vi trenger ikke frykte døden, for som død eksisterer vi ikke lenger. Men den som dør mister sin fremtid. Spørsmålet er om den fremtiden den døende mister, er noe vedkommende ønsket å ha. Når er livet verdt å leve? Livet har både opp- og nedturen. Alle mennesker erfarer motgang, tristhet og meningsløshet i perioder av livet. Noen forsøker å ta sitt eget liv når motgangen er for stor.

I Norge er det 500-700 selvmord i året, 800.000 på verdensbasis. 60 % av dem som begår selvmord i Norge, er under 50 år. Dette er relativt unge mennesker som taper sin fremtid, noe de fleste opplever som dypt tragisk. Men de fleste selvmordsforsøkene lykkes ikke. Ofte er de forbundet med psykisk lidelse og et rop om hjelp for å komme ut av en håpløshet. En annen gruppe er de som erfarer at døden kommer for sent, enten fordi de er gamle og mette av dage, eller terminalt syke. Dette er de som venter på døden og selv ønsker å dø. Noen kan bli liggende i årevis med store smerter uten at de dør. Spørsmålet er om de selv kan be om hjelp til å få avslutte sitt liv.

Legen og dødshjelp

Lege Andreas Wahl Blomkvist snakket under tittelen *Legen og dødshjelp*. Den hippokratiske legeeden har i utgangspunktet forbud både mot kirurgi og abort, men er i vår tid revidert. I dag har leger to prinsipielt ulike roller: den ene er som behandlende lege, og den andre som sakkyndig, en som er med og bestemmer hvilken behandling som skal gis. Legens rolle er å hjelpe sin pasient og fjerne lidelse. Så er spørsmålet om et menneske i noen situasjoner vil være best tjent med å få hjelp til å dø. Det er tillatt med passiv dødshjelp i Norge, i betydningen at det er mulig å reservere seg mot behandling av en dødelig lidelse.

Men aktiv dødshjelp i form av å fremskynde døden medisinsk, er forbudt. Angsten for en skråplanseffekt er større enn viljen til å imøtekomme terminalt sykes ønske om å få dø.

Sandsdalenprisen

Foreningen Retten til en verdig død har en pris som tildeles personer som har gjort en spesiell innsats for å fremme foreningens formål. Den er oppkalt etter lege Christian Sandsdalen (1918-2000) som i 1996 ga aktiv dødshjelp til en sterkt MS-syk kvinne. Han ble året etter dømt i Tingretten for overlatt drap. Lagretten fastholdt dommen i 1999 og Høyesterett avviste anken i 2000. Sandsdalen fikk ingen straff, grunnet høy alder, og han døde samme år.

Sandsdalenprisen 2020 ble tildelt Ole Martin Moen og Aksel Braanen Sterri for deres bok *Aktiv dødshjelp. Etikk ved livets slutt* (Cappelen Damm, 2019). Et kjernepunkt i boken er forfatterens synspunkt på tematikken "aktiv dødshjelp". De mener den er eksistensiell, snarere enn en medisinsk. Deres syn er at den er et samfunnsproblem på samme måte som abort. Gjentatte undersøkelser viser at nær tre firedeler av Norges befolkning er positive til aktiv dødshjelp, mens legestanden samlet står imot. Moen og Braanen Sterri peker i boken på utfordringene det er å formulere avgrensninger for en fremtidig aktiv dødshjelp. Sentralt er begrepet 'samtykkekompetanse', det vil si at pasienten er bevisst og selv ønsker å dø. Utenforstående skal ikke legge press på verken pasient eller lege. De erkjenner vanskelighetene knyttet til tematikken, men våger allikevel å gå inn i den.

Dødshjelp i Sveits – personlige erfaringer

Liv Kristine Halvorsen delte sin families erfaring med å følge faren til Sveits, der han etter eget ønske fikk avslutte sitt liv. Beslutningen kom etter en lang og lidelsesfylt sykdomshistorie som hadde vedvart i 12 år. Til slutt var det bare enda mer lidelse og utarming av kroppen i vente, før døden en gang ville inntre.

Politisk debatt

Konferansen i år ønsket å få med politikere til debatt. Barmhjertighetsdrap er forbudt i Norge i lov av 1902. Da Sandsdalen ble dømt første gang i 1997, mente retten at det var på tide at Stortinget på nytt vurderte grensene mellom det tillatte og det straffbare på dette området. Men også i 2020 var representantene fra Høyre og Arbeider-

partiet samstemte, deres partiprogram er klare: Dette er et tema som ikke er prioritert og vil bli tatt opp. Fremskrittspartiet er det partiet som tydeligst ønsker å starte en utredning av spørsmålet, SV er også positiv. Men det er ulike syn innad i partiene, enkeltmedlemmer ønsker en utredning av spørsmålet, men majoriteten er tilbakeholdne.

* * * * *

BEGREPER

Assistert livsavslutning vil si at en lege skriver ut en resept på dødelig medisin som pasienten selv må innta. Dette skjer vanligvis ved at pasienten blander medisinen ut i en væske som så drikkes, men det kan også skje intravenøst ved at pasienten selv åpner slangen slik at medisinen går inn i kroppen. Dette er tillatt i Sveits, syv amerikanske delstater, to australske delstater og Colombia.

Eutanasi brukes når det er en lege som setter en injeksjon på pasienten i den hensikt at pasienten skal dø. Dette er tillatt i BeNeLux-landene og i Canada.

Passiv dødshjelp er et begrep som lenge har omfattet ulike former for å unnlate å gi bistand til pasienter som kommer til å dø av seg selv. Begrepet er nå i ferd med å bli erstattet av begrepene *behandlingsunntakelse* og *behandlingsavslutning*, opphør av livsforlengende behandling. Dette er, på visse betingelser, tillatt etter Pasientrettighetsloven. Pasienten kan selv motsette seg livsforlengende behandling. Når pasienten ikke selv er i stand til å fatte slik beslutning og heller ikke har skrevet livstestamente, kan helsepersonell i samråd med pårørende treffe en slik beslutning dersom man mener at videre behandling er nytteløs og kanskje bare påfører ytterligere lidelse. Behandlingsunntakelse vil si at det ikke settes i verk livsforlengende behandling av en uheldelig syk pasient. Behandlingsopphør skjer når en allerede igangsatt livsforlengende behandling av en dødssyk pasient stoppes slik at pasienten dør, f.eks. ved å avslutte respiratorbehandling. Pasienten vil i slike tilfeller vanligvis bare bli behandlet med smertestillende medikamenter.

Oregon-modellen er den formen for aktiv dødshjelp som benyttes i mange stater i USA og også andre land. Den er forbeholdt de som er uheldelig syke og har mindre en seks måneder igjen å leve. Etter samtale med lege kan

pasienten få en resept på livsavsluttende medisiner. Pasienten må muntlig be om resepten minst to ganger og med minimum 15 dagers mellomrom. Dette er for å sikre vedkommende muligheten til å ombestemme seg. Pasienten må deretter selv hente medisinen, og må selv innta den uten bistand fra utskrivende lege.

Statistikk viser at mange aldri henter ut medisinen. Det gir tilstrekkelig trygghet å vite at de har muligheten dersom lidelsen blir for stor.

Kilde: <https://www.livstestament.org/aktiv-dodshjelp/>

* * * * *

Anbjørg Pauline Oldervik regnes som en av de betydeligste kristne lyrikerne i moderne norsk litteratur. Hun er født i 1918, er blitt 102 år, og har utgitt en lang rekke diktsamlinger.

LYTT het Anbjørg Pauline Olderviks debutbok. Alle hennes samlinger kunne hatt den tittelen. Hennes diktning er lyttet frem fra sjelens innerste depot.

Men en dikter blir alltid påvirket av sin samtid. Da Anbjørg Pauline Oldervik begynte å skrive dikt, var tiden opptatt av å utforske Rommet og utvikle fartøyer for romferder og romforskning. Parallellen ga seg selv: Sjelen, vårt *indre* rom, hva visste vi egentlig om den? Ord for ord bygget hun seg fartøyer for å lære sin/menneskets sjel å kjenne, for om mulig å kunne bli et helere menneske. For henne har dette arbeidet vært livsviktig.

Vi spør iblant: Har mennesket en fremtid? Skulle vi øve oss på å lytte etter signaler fra Fremtidens punkt i vårt indre?

Diktet vi gjengir på neste side er hentet fra diktsamlingen *Et hjerte vårt våpen* (Emilia 2002).

Skal mennesket leve –

Ja! ja! la oss få leve, her i vårt Gosenland
og alltid få høste vårt korn og våre dadler
i trygg verdighet, slik vi er vant –

Eller – vet vi bedre? kanskje aner det oss – at
det koster å leve, at det krever o f r e – ja
at disse er selve livsbetingelsen?

Visst vet vi det, og før vi får sukk for oss
er den omme, slaraffenstunden under drømmetreet
ved drømmekilden: ut av Eden med oss! ut i alles
der ute, hvor lyn står som spyd mellom himmel og
jord – og viser oss i blindende glimt en skapning
med adferd som tvinger spørsmålet på oss, har
ikke denne skapning med så gruvekkende anlegg
for det onde levet lenge nok, ja altfor lenge
fått herje vår dyrebare klode – skulle ikke det
som vi er vitne til snart vekke et medlidelsens
raseri, så vi beslutter: la mennesket dø ut!
Vi begynner å forstå disse som
gjør seg selv til en levende fakkell i
protest mot det uhyrlige.

Er vi da kommet til siste side
i eventyret om Mennesket?
fabelen om Menneskeheten,
utopien En *med*menneskehet?
siste side i historien om o s s

Mennesket, en ønskedrøm? Tanke ikke til å utholde.
Er det her vi får hjelp? en sakte vind
som blar siden om for oss? for hva ser vi –
samme skapning men som i en annen virkelighet?
Gjenkjennelsen gjør oss nesten fra oss av glede –
og av forvirring, men *den* får vente – .

Mennesket, den dypeste av alle gåter? med evnen
til å forsenke seg i sin gåtefullhet som i sitt
rette element? – fristende er det, men tør vi nevne
vår skjønnhet sammen med stjernehimmelens, havets,
vårens – og spørre – ja men nå hvisker vi –
kan selv morgengryet være vakrere?

Og denne hvelving deroppe, som blikket gang på gang
søker lengtende over, kan den ikke tenkes
å hvile også på søyler reist i vår beåndede sjel –
ja, må det ikke være slik?

Skal da mennesket leve? Skal vi – kan vi –
vende tommelen opp? brenner et ja-ord på leppene?

Og så da?

Anbjørg Pauline Oldervik

Medlemskontingent 2021

Kontingenten er kr. 300 per år, 200 for pensjonister og studenter, men det er fullt mulig å betale mer – som en gave til foreningen. Kontingenten betales til kontonummer **1280 25 36826**. Vi sender ikke giroblankett i høst. Merk innbetalingen med ditt navn og «Kontingent 2021». Bare katolikker kan være medlemmer, men vi er naturligvis takknemlige for støtte også fra andre – merk gjerne innbetalingen med «Gave».

Har du e-post?

Det er fint om du sender en e-post til medlemsservice@ogsavierkirken.no. Fortell hvem du er, så kan kassereren sjekke om vi har riktige opplysninger om e-post, adresse og fødselsår. Dessverre har vi fortsatt noen feil i medlemsregisteret. Ring oss gjerne på telefon 913 69 747 hvis du har skiftet adresse eller e-post.

Nettstedet vårt

Nyhetsbrevet kommer vanligvis ut bare én gang i året, men *Også vi er kirken* har en egen nettside som oppdateres regelmessig med nye artikler og annen informasjon – se <http://ogsavierkirken.no/>. Vi trykker gjerne bidrag fra medlemmer og andre lesere om alle emner som kan være av interesse for OVEKs medlemmer og sympatisører.

Facebookside

Også vi er kirken har også en facebookside som det kan være verd å besøke, <https://www.facebook.com/www.ogsavierkirken.no/>. Her legger OVEK-ere ut stoff og kommentarer til medieoppslag, informasjon om arrangementer osv.

La flere få høre hva du mener
Innlegg til nettsiden sendes til
webred@ogsavierkirken.no.
Vi ønsker dialog og ytringer!

Krediteringer:

Forsiden: Statue i St. Francis of Assisi Garden ved Old North Church i Boston. Wikimedia Commons

S. 2: Illustrasjon: Statue av Julian av Norwich, Norwich Cathedral, av David Holgate FSDC

Foto: Copyright © rocketjohn 2010. This file is licensed under the Creative Commons Attribution-Share Alike 2.0 Generic license. CC BY-SA 2.0

S. 4: St. Francis instructs the Wolf, engraving. Source= Die Blümlein des heiligen Franziskus von Assisi. Author: Carl Weidemeyer-Worpswede 1911.

S. 5: Fotograf ukjent.

S. 13: Foto: Synnøve Skree Skjeldal

S. 16: Foto: Erik Bergersen

S. 18: Foto: Erik Bergersen

Redaktør: Ingebjørg Nesheim. Design og repro: Erik Bergersen. Trykk: Norsk Aero AS